

אכילת חולין בטהרה וחולין שנעשו על טהרת הקודש

פורטל הדף היומי מסכת חולין

הרב יונתן קירש

פשוט הגמרא

קריאת כיוון

אכילת חולין בטהרה

מקורות קדומים לאכילת חולין בטהרה

חולין על טהרת הקודש

מסקנה: מדובר ב"דין" אמיתי

מסקנה כללית: החידוש באוקימתא הראשונה של הגמרא

"אמר רבה בר עולא, הכי קתני :

הכל שוחטין ואפילו טמא בחולין,

טמא בחולין מאי למימרא?

בחולין שנעשו על טהרת הקודש, וקסבר: חולין שנעשו על טהרת הקודש כקדש דמו..."

(מסכת חולין דף ב' עמוד ב')

פשוט הגמרא

הגמרא מנסה למצוא: מי הוא אותו אדם שהוספנו למשנה בביטוי- "הכל שוחטין". לרבות את מי?
רבה בר עולא מבאר שמוסיפים טמא. גם אדם טמא מותר לו לשחוט חולין.

מיד הגמרא תמהה: הרי ברור שטמא מותר לו לשחוט חולין ומה החידוש בדבר?

הגמרא עונה: שמדובר ב"חולין שנעשו על טהרת הקודש". רש"י (ד"ה שנעשו על טהרת קדש) מבאר:

"דקבל עליה לאכול בטהרת קדש **שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים** שאם יאכל שלמים או תודה יהא בקי בשמירתן".

קריאת כיוון

מתשובתו של רבה בר עולא אפשר ללמוד על הרקע של מסכת חולין. מסכת חולין מיוחדת בכך שהיא מדברת מצד אחד על חולין, ומצד שני היא נמצאת בסדר קדשים. אם במשנה "מתחבא" אדם שאוכל חולין כקדשים, האם נוכל להסיק שעקרונית גם החולין יכולים להשתייך ולהוות "המשך" ו"סניף" של הקדשים?

נצטרך לברר אם זה הנהגה "למראית עין" בלבד או שאכן יש בחולין ממד אמיתי של קדשים.

כדי להסביר נתבונן בשני מושגים

א. המושג של 'אכילת חולין בטהרה' (ההווא אמינא ה'קצרה' של הגמרא).

ב. המושג של 'אכילת חולין על טהרת הקודש' (דברי רבה בר עולא).

אכילת חולין בטהרה

הספרי מביא הווא אמינא (אילולא הפסוק) שצריך לאכול חולין בטהרה, כקדשים:

"כאשר צויתך, מה קדשים בשחיטה אף חולין בשחיטה..."

או מה קדשים בטהרה אף חולין בטהרה תלמוד לומר הטמא יאכל אין לי אלא טמא טהור מנין

תלמוד לומר הטהור יאכל..."

(ספרי, פרשת ראה, פיסקא עה')

התוספות (דף ב' עמוד ב', ד"ה "טמא בחולין", על אתר) מביאים דרשה לפיה ישנה "אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה".

מקורות קדומים לאכילת חולין בטהרה

ישנם מקורות קדומים המעידים על הנהגה של אכילת חולין בטהרה.

התנא דבי אליהו דורש מהפסוק "והתקדשתם והייתם קדושים" את אכילת חולין בטהרה, ואומר:
"לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה" אלא גם לישראל, ומכאן היה רבן גמליאל אוכל חולין בטהרה¹.

¹ המקורות הביאים בהגהות הר"ב מרנשבורג על הדף, שענה לתמיה של 'מסורת השי"ס', שתמה על התוס'.

אכילת חולין בטהרה וחולין שנעשו על טהרת הקודש

פורטל הדף היומי מסכת חולין

הרב יונתן קירש

תרגום יונתן מבאר את הפסוק העוסק בטריפות (שמות כ"ב ל'): "אנשי קודש תהיון ליי", על אכילת חולין בטהרה.² כעת נעבור למושג שמביאה הגמרא, ולבסוף נשזור את הדברים יחד.

חולין על טהרת הקודש

"אמר רבה בר עולא, הכי קתני:

הכל שוחטין ואפילו טמא בחולין,

טמא בחולין מאי למימרא?

בחולין שנעשו על טהרת הקודש, וקסבר: חולין שנעשו על טהרת הקודש כקדש דמו..."

(מסכת חולין דף ב' עמוד ב')

מה הכוונה "כקודש דמו"? הרי אדם יכול לעשות מה שהוא רוצה! אם אדם מקבל על עצמו משהו ורוצה להקפיד על משהו שלא חייבים, שיעשה זאת! מה שייך להגיד את זה כמושג?! ועוד מה שייך לחלוק על זה אם כקודש דמו או לא?³

מסקנה: מדובר ב"דין" אמיתי

צריך להבין שהדיון של הגמרא זה לא סתם דיון ב"מה אדם קיבל על עצמו", אלא דיון ב"דינים" אמיתיים מחייבים **מדרבנן**. לא מדובר רק על קבלה אישית-סובייקטיבית אלא על מימד 'אובייקטיבי'. לכן חכמים מקבעים דינים אלה כהלכה, וכן נפסקו דינים אלה ברמב"ם.

הסבר:

באמת **בכל** חולין קיים ממד של קדשים שצריך לאוכלם בטהרה. ממד זה הוא אמיתי. אמנם ממד זה הוא רמת קדושה "דקה" ו"עדינה" יותר מהממד הפשוט של החולין, ולכן דנו חז"ל (ואף חלקו) עד כמה ניתן לקבוע מציאות זו כ"דין". משל למה הדבר דומה? לרמות שונות של כשרות. יש הקפדות שהן נכונות אבל אי אפשר לקבוע כ"סטנדרט" לכולם. אבל גם ברמה הגבוהה יותר של הכשרות יש חוקים ודינים מחייבים ולא נתון לרצון של כל אחד.

מסקנה כללית: החידוש באוקימתא הראשונה של הגמרא

נראה שאין זה מקרי שזה מופיע בפתיחת מסכת חולין. **רבה בר עולא מקשר את מסכת חולין לסדר קדשים בצורה הכי ברורה שיש**. ללמדך שבכל חולין קיים מציאות "דקה" של קודש. בפועל זה יהיה מעומעם יותר מאשר בקדשים עצמם, אבל העיקרון נכון: "לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה".

תנא דבי אליהו רבה, פרשה טז:

"ולמדנו רחיצת ידיים מן התורה ממש ואהרן ובניו, שנאמר וידבר ה' וגו' ועשית ככור נחשת [וגו'] ורחצו ממנו משה וגו', בבואם אל אהל מועד וגו' (שם/שמות/ ל' י"ז עד כ'), **אבל בישראל מהו אומר, והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד), מיכן היה רבן גמליאל אוכל חולין בטהרה, אמרו, לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה, אלא לכהנים וללוים ולישראל כולן...**"

גם הטור (סימן תרג"י) מביא ירושלמי שרבי חייא היה מורה לרב **לאכול חולין בטהרה כל השנה** אם יכול, ואם לא אז שבעה ימים. ומכאן המנהג להקפיד יותר בעשרת ימי תשובה. עיין שם.

² תרגום יונתן, שמות פרק כ"ב, פסוק ל': "ואנשי קדשין **טעמין חולין בדכותא** תהון קדמי ברם בשר תליש מן חיוותא חייא לא תיכלון לכלבא תירמון יתיה בסיטריה".

³ בגמרא שלנו (חולין ב' עמוד ב' – ג' עמוד א') מבואר שנחלקו בזה. כמו כן, בדף לג' הגמרא דנה בחולין שנעשו על טהרת הקודש לעומת חולין שנעשו על טהרת התרומה, ונחלקו בזה תנאים אם עושה בזה שלישי או לא, מה שייך לדון ולחלוק בזה?